

بررسی منابع افت انگیزشی دانشجویان دانشگاه از دیدگاه آنان

جعفر عسکری*

چکیده

مقدمه: این پژوهش برای بررسی مهم‌ترین منابع صدمات انگیزشی در دانشجویان دانشگاه انجام شده است. **مواد و روش کار:** ۲۷۲ دانشجو (۱۲۴ پسر و ۱۴۸ دختر) ۱۸ تا ۲۵ ساله از دانشکده‌های مختلف دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد بررسی شدند. پرسش‌نامه به‌کار برده شده دربرگیرنده نمونه‌ای از چهار دسته عوامل انگیزشی شامل انگیزه‌های اولیه و ثانویه فیزیولوژیک، انگیزه‌های رشد روانی- اجتماعی، انگیزه‌های معنوی و انگیزه‌های مبتنی بر نیازهای آموزشی می‌باشد. داده‌های به‌دست آمده با روش رتبه‌بندی میانگین‌ها و تحلیل واریانس تحلیل گردیدند. **یافته‌ها:** این بررسی نشان داد که برآورده نشدن مناسب نیازهای اولیه و ثانویه فیزیولوژیک یعنی دستیابی به امکانات رفاهی، شغل و درآمد مناسب درآینده و همچنین عدم رضایت دانشجویان از امکانات و سطح آموزشی حال حاضر دانشگاه به‌طور یکسان در کل گروه‌ها باعث صدمات انگیزشی چشم‌گیر شده است. **نتیجه‌گیری:** صدمات انگیزشی ممکن است باعث نوعی بدبینی، اضطراب و افسردگی و از سوی دیگر منجر به افت عملکرد تحصیلی دانشجویان شود.

کلیدواژه: انگیزه، صدمات انگیزشی، دانشجویان، بهداشت روان

مقدمه
اختلال در انگیزش می‌تواند در سطح احساسات و رفتار سبب بروز مشکلاتی شده و مقدمات بدبینی، اضطراب، افسردگی (احمدی، ۱۳۷۴) و مشکلات روانی (باقری‌یزدی، بوالهروی و پیروی، ۱۳۷۴) و همچنین افت چشم‌گیر در عملکرد فردی، اجتماعی و شغلی را فراهم آورد (بتمن^۱، براون^۲ و پددر^۳، ۲۰۰۰).

نوربالا و فخرایی (۱۳۸۰) طولانی بودن دوره تحصیل برخی رشته‌ها از جمله دوره پزشکی را سبب پیدایش اختلال‌های پس‌یکوز و نوروژ در آنان گزارش نموده است. انگیزش نوعی نیروی روانی است که به شکلی آگاهانه یا ناآگاهانه فرد را برای برآورده ساختن نیازهای فیزیولوژیک یا انگیزه‌های روانشناختی خود به‌سوی رفتاری خاص رهنمون می‌شود (کرسینی^۴،

* کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، مربی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی شهید صدوقی یزد.

E-mail: askari@ssu.ac.ir

یزد، کیلومتر ۵ جاده بافق، احمدآباد، دانشکده پزشکی.

1- Bateman
3- Pedder

2- Brown
4- Corsini

فعالیت‌های مختلف از جمله وظایف شغلی و تحصیلی است.

دومین دسته از عوامل انگیزشی تعریف‌شده انگیزه‌های مبتنی بر نیازهای رشدی^{۱۳} است. در این سطح شخص بدون احساس کمبود فیزیولوژیک و صرفاً به منظور حرکت به سوی رشد و تعالی روانی-اجتماعی^{۱۴} برای انجام برخی رفتارها برانگیخته می‌شود. کنجکاوی، برتری علمی، پیشرفت شغلی و شأن و احترام بیشتر نمونه‌ای از انگیزه‌های روانی-اجتماعی است (باک، ۱۹۸۸). برخی پژوهشگران بر این باورند که انگیزه تحصیلی بیشتر تحت تأثیر یافتن یک شغل دارای شأن اجتماعی بالاتر است و نه صرفاً کسب درآمد بیشتر (راس^{۱۵} و وان ویلیجن^{۱۶}، ۱۹۹۷). لوک^{۱۷} (۱۹۹۶) در آنچه نظریه مبتنی بر هدف می‌نامد، داشتن اهداف مشخص و فعالیت برای رسیدن به این اهداف را مهم‌ترین عامل انگیزشی و جهت دهنده به رفتار می‌داند. نیاز به پیشرفت به‌ویژه در فعالیت‌های آموزشی و شغلی از جمله مهم‌ترین انگیزه‌هایی است که به رفتار نیرو و جهت می‌دهد (استات^{۱۸}، ۱۹۹۴؛ اشمیت^{۱۹} و فریز^{۲۰}، ۱۹۹۷). انگیزه‌های معنوی^{۲۱} (مالت‌بای^{۲۲}، لويس^{۲۳} و دی^{۲۴}، ۱۹۹۹) و انگیزه‌های مربوط به کیفیت امکانات آموزشی (پرتر^{۲۵}، آلدرد^{۲۶} و آبراهام^{۲۷}، ۱۹۹۹؛ فیرت-کازنس^{۲۸}، ۱۹۸۶) نیز دخالت دارند.

این بررسی در این راستا و با هدف مشخص کردن منابع افت انگیزشی در دانشجویان سطوح مختلف از دیدگاه خود آنان انجام شده است.

پایه این نیروی روان‌شناختی نیازهای زیستی، روانی و اجتماعی است. این نیازها با ایجاد فشار درونی فرد را وادار به انجام اعمال گوناگون می‌نمایند، اما اگر فرد به این نتیجه برسد که برای نمونه فعالیت تحصیلی یا شغلی او دستیابی به اهداف و نیازهایش را در پی ندارد، نیروی روان‌شناختی یادشده کاهش می‌یابد و صدمات انگیزشی رخ می‌دهد تا آن‌جا که فرد از نظر شناختی در ادامه فعالیت خود دچار تردید می‌شود. صدمات انگیزشی نیز می‌تواند ایجاد بدبینی، ناخشنودی و بی‌تفاوتی را در پی داشته باشد (باقری‌یزدی و همکاران، ۱۳۷۴؛ احمدی، ۱۳۷۴؛ نوربالا و فخرایی، ۱۳۸۰؛ باک^۱، ۱۹۸۵). از این رو یکی از عوامل روانی مهمی که می‌تواند روی عملکرد تحصیلی دانشجویان تأثیر منفی بگذارد اختلال در سیستم انگیزش یا انگیزه پایین است (تیز^۲ و تراورز^۳، ۲۰۰۱؛ آندرمین^۴؛ گریسینگر^۵ و وسترفیلد^۶، ۱۹۹۸).

حیدری پهلویان، محبوب و ضرابیان (۱۳۷۸) در بررسی ارتباط منبع کنترل درونی- بیرونی با افسردگی و عملکرد تحصیلی دانشجویان داشتن منبع کنترل درونی را با انگیزه پیشرفت تحصیلی آنان در ارتباط گزارش نمودند. پژوهشگران معمولاً برای توجیه رفتارها از دو دسته عوامل انگیزشی بهره می‌گیرند. دسته نخست انگیزه‌های مبتنی بر نیازهای کمبودی^۷ است که ناشی از نوعی نیاز فیزیولوژیک از جمله نیاز به آب، غذا، دارو و خواب، نیاز جنسی و غیره می‌باشد. انگیزه بسیاری از رفتارهای انسان به‌دست آوردن این‌گونه امکانات اولیه برای ادامه زندگی از راه یافتن شغل و کسب درآمد است (باک، ۱۹۸۸). ترنر^۸ (۱۹۹۵) بر این باور است که پیش‌بینی دست نیافتن به شغل مناسب با وارد کردن ضربه جدی به اعتماد به نفس باعث افسردگی و پیامدهای رفتاری ناشی از آن خواهد شد. بر پایه بررسی‌های کاسر^۹ و ریان^{۱۰} (۱۹۹۳) و لاجمن^{۱۱} و ویور^{۱۲} (۱۹۹۸) ترس از درآمد پایین به‌ویژه در مردها نیز یکی از قوی‌ترین منابع صدمات انگیزشی، مختل شدن سلامت روان و عملکرد ضعیف در

1- Buck	2- Thies
3- Travers	4- Anderman
5- Griesinger	6- Westerfield
7- deficiency needs	8- Turner
9- Kasser	10- Ryan
11- Lachman	12- Weaver
13- growth needs	14- psychosocial
15- Ross	16- Van Willigen
17- Locke	18- Statt
19- Schmidt	20- Frieze
21- spiritual	22- Maltby
23- Lewis	24- Day
25- Porter	26- Alder
27- Abraham	28- Firth- Cozens

۰/۸۰، ۰/۷۹، ۰/۸۷ و ۰/۸۱ به دست آمد. برای بررسی روایی پرسش نامه، شش متخصص روانپزشکی و روانشناسی بالینی آن را ارزیابی نمودند. از داوران خواسته شد در رابطه با میزان هماهنگی پرسش نامه با متون علمی موجود، میزان پوشش دادن به همه انگیزه‌های شناخته شده، کافی بودن شمار پرسش‌ها، روشن بودن پرسش‌ها و تناسب داشتن با مسایل دانشجویان اظهار نظر نمایند. همه داوران روایی محتوای مقیاس را مناسب تشخیص دادند.

جدول ۱- مواد پرسش‌نامه ارزیابی عوامل انگیزشی مؤثر بر عملکرد تحصیلی دانشجویان

الف) انگیزه‌های اولیه و ثانویه فیزیولوژیک	
کد	عامل انگیزشی
	تحصیلات دانشگاهی باعث:
۱	دستیابی به شغل و درآمد مناسب در آینده می‌شود
۲	ارضای نیازهای عاطفی از طریق امکان ازدواج مناسب در آینده می‌شود
۳	بهره‌مندی از امکانات رفاهی مناسب در آینده می‌شود
۴	برخورداری از امکانات بهداشتی - درمانی مناسب در آینده می‌شود
ب) انگیزه‌های رشد روانی - اجتماعی	
کد	عامل انگیزشی
	تحصیلات دانشگاهی باعث:
۵	کسب عزت نفس و احترام بیشتر می‌شود
۶	نیل به پیشرفت و برتری می‌شود
۷	مقام و رضایت شغلی بالاتر در آینده می‌شود
۸	شهرت و نفوذ اجتماعی بیشتر می‌شود
ج) انگیزه‌های معنوی	
کد	عامل انگیزشی
	تحصیلات دانشگاهی باعث:
۹	ارضای حس فضیلت خواهی می‌شود
۱۰	نایل شدن به خدمت به هم‌نوع می‌شود
۱۱	نزدیکی بیشتر با پروردگار می‌شود
۱۲	دستیابی به یک زندگی شرافتمندانه می‌شود
د) انگیزه‌های آموزشی	
کد	عامل انگیزشی
	ارزیابی امکانات آموزشی:
۱۳	مناسب بودن تجهیزات و امکانات ساختمانی
۱۴	مناسب بودن سطح علمی و عملی اساتید
۱۵	مناسب بودن نحوه استفاده از تکنولوژی آموزشی
۱۶	مناسب بودن مقررات اداری و آیین‌نامه‌های آموزشی

1- Todisco
3- Farnill
5- reliability

2- Hayes
4- Solas

پرسش این است که انگیزه‌های انجام اعمال گوناگون از جمله فعالیت علمی و تحصیلی دانشجویان از دیدگاه خود آنان از چه عواملی تأثیر می‌پذیرند.

مواد و روش کار

این پژوهش از نوع توصیفی - مقطعی است. نمونه پژوهش ۲۷۲ دانشجو (۱۲۴ پسر و ۱۴۸ دختر) ۱۸ تا ۲۵ ساله از دانشکده‌های پزشکی و دندانپزشکی (پایه و بالینی)، بهداشت، پیراپزشکی و پرستاری - مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد بودند. این افراد به روش خوشه‌ای - تصادفی انتخاب شدند. بدین ترتیب که در هر دانشکده در مرحله نخست دو یا سه کلاس به صورت تصادفی انتخاب و از میان دانشجویان هر کلاس چند نفر به تصادف برگزیده شد و نسبت به تکمیل پرسش‌نامه اقدام گردید. برای گردآوری اطلاعات نیز افراد آموزش دیده در محل دانشکده، در ساعت‌های صبح بر پایه فهرست اداره آموزش، چند کلاس را به عنوان خوشه انتخاب و نسبت به تکمیل پرسش‌نامه توسط دانشجویان در حضور آزمونگر اقدام نمودند.

در این پژوهش به دلیل محدودیت دسترسی به مقیاس‌های مربوط به ارزیابی انگیزه‌های مختلف از جمله چک‌لیست ۱۰ سؤالی تودیسکو^۱، هیز^۲ و فارنیل^۳ (۱۹۹۵) یا پرسش‌نامه ۱۹ ماده‌ای سولاس^۴ (۱۹۹۶)، پرسش‌نامه‌ای توسط گروه پژوهش تهیه و تدوین شد و در آن بر پایه متون علمی موجود نمونه‌ای از تمام انگیزه‌های شناخته شده گردآوری گردید. چهار عبارت اول در برگرفته انگیزه‌های مربوط به مهمترین نیازهای اولیه و ثانویه فیزیولوژیک (کمبودی)، چهار عبارت دوم مربوط به انگیزه‌های مبتنی بر نیازهای شاخص در رشد روانی - اجتماعی، چهار عبارت سوم در بردارنده نمونه‌ای از انگیزه‌های معنوی و بالاخره چهار عبارت آخر مربوط به انگیزه‌های مبتنی بر مهم‌ترین نیازهای آموزشی می‌باشند (جدول ۱). پایایی^۵ بخش‌های چهارگانه پرسش‌نامه در یک گروه ۳۰ نفری به ترتیب

صدمه به انگیزه تلاش و فعالیت تحصیلی در آنان دارد. در ضمن از میان تمام عوامل انگیزشی، عامل خدمت به هموع از گروه انگیزه‌های معنوی نیز عامل کمترین صدمه ارزیابی شده، در نتیجه دارای کمترین تأثیر منفی روی میزان تلاش و فعالیت تحصیلی دانشجویان است.

جدول ۲- رتبه‌بندی میزان اهمیت عوامل مؤثر بر ایجاد صدمات انگیزشی در کل افراد نمونه

رتبه (اهمیت عامل)	عنوان عامل انگیزشی (کد)	نمره میانگین* (انحراف معیار عامل)
۱	امکانات رفاهی (فیزیولوژیک) (۳)	۰/۶۹ (۰/۶۰)
۲	شغل و درآمد (فیزیولوژیک) (۱)	۱/۰۷ (۰/۶۹)
۳	تجهیزات ساختمانی (آموزشی) (۱۳)	۱/۲۵ (۰/۸۱)
۴	سطح علمی اساتید (آموزشی) (۱۴)	۱/۳۲ (۰/۷۶)
۵	مقررات دانشگاه (آموزشی) (۱۶)	۱/۳۳ (۰/۸۹)
۶	تکنولوژی آموزشی (آموزشی) (۱۵)	۱/۴۰** (۰/۷۶)
۷	نفوذ اجتماعی (روانی- اجتماعی) (۸)	۱/۵۷ (۰/۸۲)
۸	رضایت شغلی (روانی- اجتماعی) (۷)	۱/۶۱ (۰/۷۴)
۹	امکانات بهداشتی (فیزیولوژیک) (۴)	۱/۷۱ (۰/۹۳)
۱۰	نیازهای عاطفی (فیزیولوژیک) (۲)	۱/۷۳ (۰/۸۸)
۱۱	زندگی شرافتمندانه (معنوی) (۱۲)	۱/۷۳ (۰/۷۹)
۱۲	فضیلت- خواهی (معنوی) (۹)	۱/۸۳ (۰/۸۳)
۱۳	پیشرفت و برتری (روانی- اجتماعی) (۶)	۱/۹۸ (۰/۷۴)
۱۴	نزدیکی با خدا (معنوی) (۱۱)	۲/۰۵ (۰/۹۰)
۱۵	احترام بیشتر (روانی- اجتماعی) (۵)	۲/۰۸ (۰/۷۸)
۱۶	خدمت به هموع (معنوی) (۱۰)	۲/۱۳ (۰/۸۴)

* میانگین کوچکتر نشانه اهمیت بیشتر هر عامل در ایجاد صدمات انگیزشی است.

** نقطه برش پنجاه درصدی یا میانگین‌های کوچکتر از ۱/۵

نمره‌گذاری پرسش‌نامه به کمک یک مقیاس چهار نقطه‌ای انجام شد. برای هر عبارت که پاسخ همیشه انتخاب شده بود، نمره ۳، پاسخ تا حدی نمره ۲، پاسخ بسیار کم نمره ۱ و پاسخ به هیچ وجه نمره صفر دریافت نمود. از این رو نمره هر عبارت بین صفر تا ۳ نوسان دارد. نمره کمتر از نقطه برش پنجاه درصدی (یعنی نمره کمتر از ۱/۵) در هر عامل انگیزشی مربوط به نیازهای فیزیولوژیک، رشد روانی- اجتماعی و معنوی نشان‌دهنده باور دانشجویان مبنی بر این است که تحصیلات دانشگاهی باعث دستیابی مطلوب آنها به ارضاء این نیازها در آینده نمی‌شود. از این رو آن عامل در وارد کردن صدمه به سیستم انگیزشی آنان اهمیت بیشتری دارد و از این رو می‌تواند روی عملکرد فعلی آنها تأثیر منفی بگذارد.

داده‌های پژوهش به کمک آزمون آماری تحلیل واریانس تحلیل گردید. گفتنی است برای تفسیر یافته‌های به دست آمده، از رتبه‌بندی میانگین‌ها و یک نقطه برش پنجاه درصدی استفاده شد.

یافته‌ها

جدول ۲ رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر صدمات انگیزشی در کل آزمودنی‌ها را نشان می‌دهد. یافته‌های پژوهش گویای آن است که دو عامل مرتبط با ارضاء نیازهای فیزیولوژیک یعنی بهره‌مندی از امکانات رفاهی و دستیابی به شغل و درآمد مناسب در آینده و هر چهار عامل مرتبط با نیازهای آموزشی شامل تجهیزات دانشگاه، سطح علمی اساتید، مقررات آموزشی و سطح تکنولوژی آموزشی نمره میانگین کمتر از ۱/۵ دریافت کردند. به این ترتیب برپایه نقطه برش تعیین شده، این موضوع نشان‌دهنده این است که دانشجویان بر این باورند که تحصیلات دانشگاهی و تلاشی که در این ارتباط می‌کنند باعث دستیابی آنان به نیازهای اساسی‌شان در آینده نمی‌شود. هم‌چنین امکانات و سطح آموزشی دانشگاه در حد مطلوبی نیست و بدین ترتیب این عوامل نقش مهم‌تری در وارد کردن

جدول ۳- میانگین و انحراف معیار عوامل انگیزشی در گروه‌های چهارگانه و مقایسه آنها

گروه	متغیر انگیزه‌های اولیه و ثانویه فیزیولوژیک			
	انگیزه‌های اولیه و ثانویه فیزیولوژیک	انگیزه‌های رشد روانی-اجتماعی	انگیزه‌های معنوی آموزشی	میانگین (انحراف معیار)
دانشجویان پزشکی و دندانپزشکی (۶۲ نفر)	۱/۴۳ (۰/۷۴)	۱/۸۷ (۰/۷۷)	۲/۰۱ (۰/۸۵)	۱/۱۰ (۰/۷۳)
دانشجویان بهداشت (۹۰ نفر)	۱/۲۸ (۱/۰۲)	۱/۸۲ (۰/۸۲)	۱/۸۸ (۰/۸۶)	۱/۳۸ (۰/۹۱)
دانشجویان پیراپزشکی (۸۲ نفر)	۱/۱۷ (۰/۶۶)	۱/۷۷ (۰/۷۴)	۱/۹۹ (۰/۷۸)	۱/۵۱ (۱/۷۷)
دانشجویان پرستاری-مامایی (۳۸ نفر)	۱/۴۲ (۰/۶۸)	۱/۷۷ (۰/۷۳)	۱/۷۶ (۰/۹۱)	۱/۱۶ (۰/۷۵)

* میانگین‌های کوچکتر از ۱/۵ نشانه اهمیت بیشتر آن دسته عوامل (انگیزه‌های فیزیولوژیک، روانی-اجتماعی، معنوی و آموزشی) در ایجاد صدمات انگیزشی است.

و ثانویه فیزیولوژیک به‌ویژه بهره‌مندی از امکانات رفاهی و دستیابی به شغل و درآمد مناسب در آینده، دارای بیشترین نقش در وارد کردن صدمات انگیزشی و از این رو وارد کردن صدمه به انگیزه تلاش و فعالیت تحصیلی در آنان است. هماهنگ با نظر مزلو (به نقل از آیزنک^۱ و فلانگان^۲، ۲۰۰۰) و آرجیل^۳ (۲۰۰۱) تا زمانی که نیازهای فیزیولوژیک که ادامه زندگی فرد وابسته به آنهاست به اندازه کافی برآورده نشوند و نوعی اطمینان نسبی در مورد آن ایجاد نشود به نیازهای رشدی توجه نخواهد شد. بررسی‌ها نشان داده‌اند که بدبینی نسبت به آینده به‌ویژه در مورد مسایل مهمی هم‌چون مسایل شغلی و مالی، به سلامت روانی فرد آسیب می‌رساند (رابینسون-ویلر^۴، کیم^۵، مک‌کالوم^۶ و کایکولت-گلاس^۷، ۱۹۹۷؛ نوربالا و فخرایی، ۱۳۸۰) و برعکس خوشبینی به آینده باعث استرس کمتر، تقویت سیستم ایمنی و عملکرد مناسب‌تر جسمی، روانی و رفتاری می‌شود (سگستر^۸، تیلور^۹، کمنی^{۱۰} و فاهی^{۱۱}، ۱۹۹۸). سولاس (۱۹۹۶) دریافت که عوامل مالی و اقتصادی از انگیزه‌های مهم دانشجویان به‌شمار

در جدول ۳ نیز تفاوت گروه‌های چهارگانه پژوهش یعنی دانشجویان رشته‌های پزشکی و دندانپزشکی، بهداشت، پیراپزشکی و پرستاری-مامایی مورد مقایسه قرار گرفته است. همان‌گونه که در این جدول دیده می‌شود در همه گروه‌های مورد بررسی، بیشتر انگیزه‌های اولیه و ثانویه فیزیولوژیک و انگیزه‌های آموزشی، میانگین‌های کمتر از ۱/۵ به دست آورده‌اند که نشان‌دهنده اهمیت بیشتر این عوامل در وارد کردن صدمات انگیزشی به دانشجویان می‌باشد. در ضمن دانشجویان پزشکی و دندانپزشکی و هم‌چنین پرستاری-مامایی در انگیزه‌های آموزشی به‌طور معنی‌داری نسبت به سایر گروه‌ها صدمه بیشتری را نشان دادند ($p < 0.05$). تفاوت بین گروه‌ها در انگیزه‌های فیزیولوژیک، رشد روانی-اجتماعی و معنوی نیز معنی‌دار نبود. در همه گروه‌ها به‌طور یکسان انگیزه‌های فیزیولوژیک در مقایسه با انگیزه‌های رشد روانی-اجتماعی و معنوی آسیب بیشتری دیدند.

بحث

این بررسی را می‌توان یک پژوهش نظرسنجی یا نگرش‌سنجی دانست. یافته‌ها نشان دادند که بدبینی دانشجویان نسبت به کیفیت برآورده‌شدن نیازهای اولیه

1- Eysenck	2- Flanagan
3- Argyle	4- Robinson-Wheler
5- Kim	6- MacCallum
7- Kiecolt-Glaser	8- Segerstrom
9- Taylor	10- Kemeny
11- Fahey	

به طور کلی یافته‌های این بررسی نشان‌دهنده کمترین آسیب به انگیزه‌های رشد روانی-اجتماعی و انگیزه‌های معنوی بود. در این میان انگیزه معنوی خدمت به هم‌نوع بیشتر از سایر عوامل از صدمه انگیزشی در امان مانده بود. این یافته با یافته‌های تودیسکو و همکاران (۱۹۹۵) که نشان دادند یافتن فرصت مناسب برای کمک به انسان‌های دیگر، از دیدگاه دانشجویان از مهمترین عوامل انگیزشی است، هماهنگی دارد.

به نظر می‌رسد بدبینی دانشجویان نسبت به امکان برآورده شدن نیازهای اولیه و اساسی آنان از جمله دستیابی به امکانات رفاهی، شغل و درآمد مناسب در آینده و ناخشنودی از امکانات و سطح آموزشی کنونی دانشگاه ممکن است بتوانند ایجاد نوعی بدبینی و اضطراب یا بی‌تفاوتی و افسردگی نمایند. این امر ضرورت توجه به اقدامات پیشگیرانه توسط برنامه‌ریزان جامعه، مسئولان دانشگاه‌ها و متخصصان بهداشتی را مطرح می‌سازد. در دست نبودن ابزار معتبرتر و مقیاس‌هایی که مستقیماً به ارزیابی عوامل انگیزشی بپردازند از محدودیت‌های پژوهش حاضر به‌شمار می‌روند.

پیشنهاد می‌شود در بررسی‌های آینده پیامدهای رفتاری و روانی آسیب‌های وارده به انگیزه تحصیلی دانشجویان بررسی شود و نیز در زمینه پایایی و روایی پرسش‌نامه به کار برده شده در این پژوهش، ارزیابی بیشتری صورت گیرد.

سپاسگزاران

بدینوسیله از زحمات جناب آقای ناصر راشدی و سرکار خانم نیلوفر گشتی مازار قدردانی می‌گردد.

دریافت مقاله: ۱۳۸۲/۴/۲۴؛ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۸۳/۳/۲۴

پذیرش مقاله: ۱۳۸۳/۵/۷

می‌روند چرا که به طور غیرمستقیم با ارضاء نیازهای اساسی آنها در ارتباط هستند. هماهنگ با نظریه مبتنی بر هدف، برخی بررسی‌ها نشان داده‌اند که تجسم نیازهای اولیه و اساسی در آینده و پیش‌بینی دستیابی به این هدف‌ها باعث افزایش چشم‌گیر انگیزه دانشجویان برای فعالیت بیشتر در زمان حال می‌شود (هیرش^۱، ۲۰۰۱). فرآیند شناختی پیش‌بینی دستیابی به هدف‌هایی که فرد برای رسیدن به آنها تلاش می‌کند، احساس سرزندگی بودن و جلوگیری از افسردگی، سازماندهی و تنظیم فعالیت‌های روزمره در جهت رسیدن به هدف‌ها و سازگاری^۲ بیشتر با رفتاری‌های روزمره فرد را یاری می‌دهد (کاتور^۳ و ساندرسون^۴، ۱۹۹۷؛ ایمونز^۵، ۱۹۸۶). وضع مالی خوب، تشکیل خانواده و به‌دست آوردن شغل مناسب که همگی از نیازهای اولیه و ثانویه فیزیولوژیک هستند، از مهمترین عوامل انگیزش دانشجویان به‌شمار می‌روند (برگر^۶، ۲۰۰۱).

یافته‌های این بررسی هم‌چنین نشان داد که برآورده نشدن نیازهای کنونی دانشجویان در رابطه با امکانات آموزشی دانشگاه دارای نقش مهمی در وارد کردن صدمات انگیزشی و در نتیجه کاهش انگیزه تلاش و فعالیت تحصیلی در آنان می‌باشد (بت‌ارلی^۷، ۲۰۰۰). فردریکسون^۸ (۱۹۹۸) دریافت که هیجان‌های مثبت به‌ویژه برانگیخته شدن علاقه باعث تمایل بیشتر به جستجو و کنجکاوی، کشف ایده‌های نوین و گسترش اندیشه و عمل می‌گردد. اکمن^۹ و فریزن^{۱۰} (۱۹۸۶) باور دارند که عواطف و هیجان‌ها نقش مهمی در سامانه انگیزشی انسان دارند. عواطفی مانند تنفر، افسردگی، ترس و خشم نیز ممکن است از شرایط نامطلوب امکانات آموزشی و محیط تحصیل سرچشمه بگیرند می‌توانند به کاهش انگیزه دانشجویان و در نتیجه افت عملکرد آنان بیانجامند (پرتر و همکاران، ۱۹۹۹). فیرت-کازنس (۱۹۸۶) نیز دریافت که ارتباط نامناسب با کارکنان آموزش یکی از استرس‌های مهم دانشجویان پزشکی به‌شمار می‌رود.

1- Hirsch

3- Cantor

5- Emmons

7- Beth Early

9- Ekman

2- coping

4- Sanderson

6- Berger

8- Fredrickson

10- Freisen

- Buck, R. (1988). *Human motivation and emotion*. (2nd ed.). New York: John Wiley & Sons. (p.p.5-17).
- Cantor, N., & Sanderson, C. A. (1999). *Life task satisfaction and well-being*. New York: Russell Sage. (p.p. 230-243).
- Corsini, R. J. (1999). *The dictionary of psychology* (1st ed.). Philadelphia: Brunner-Mazel. (p.p. 611-612).
- Ekman, P., & Freisen, W. V. (1986). A new pancultural facial expression of emotion. *Journal of Motivation and Emotion*, 10, 159-168.
- Emmons, R. A. (1986). Personal strivings: An approach to personality and subjective well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1058-1068.
- Eysenck, M. W., & Flanagan, C. (2000). *Psychology for A2 level* (1st ed.). Philadelphia: Taylor and Francis Group. (p.p. 198-212).
- Firth-Cozens, J. (1986). Levels and sources of stress in medical students. *British Medical Journal*, 292, 533-536.
- Fredrickson, B. L. (1998). What good are positive emotions? *Review of General Psychology*, 2, 300-319.
- Hirsch, G. (2001). *Helping college students succeed: A model for effective intervention* (1st ed.). Philadelphia: Brunner-Routledge. (p.p. 85-88).
- Kasser, T., & Ryan, R. M. (1993). A dark side of the American dream: Correlates of financial success as a central life aspiration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 410-422.
- Lachman, M. E., & Weaver, S. L. (1998). The sense of control as a moderator of social class differences in health and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 763-773.
- منابع
 احمدی، جمشید (۱۳۷۴). میزان افسردگی در دانشجویان پزشکی. *فصلنامه اندیشه و رفتار*، سال اول، شماره ۴، ۱۲-۶.
- باقری یزدی، سیدعباس؛ بوالهروی، جعفر؛ پیروی، حمید (۱۳۷۴). بررسی وضعیت سلامت روانی دانشجویان ورودی سال تحصیلی ۷۴-۷۳ دانشگاه تهران. *فصلنامه اندیشه و رفتار*، سال اول، شماره ۴، ۳۹-۳۰.
- حیدری پهلویان، احمد؛ محبوب، حسین؛ ضرابیان، محمدکاظم (۱۳۷۸). رابطه منبع کنترل درونی - بیرونی با افسردگی و عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی همدان. *فصلنامه اندیشه و رفتار*، سال چهارم، شماره ۴، ۳۱-۲۳.
- نوربالا، احمدعلی؛ فخرایی، سیدعلی (۱۳۸۰). بررسی فراوانی نشانه‌های روانپزشکی در دانشجویان سال آخر پزشکی و غیرپزشکی دانشگاه تهران. *فصلنامه اندیشه و رفتار*، سال هفتم، شماره ۳، ۳۷-۳۰.
- Anderman, E. M., Griesinger, T., & Westerfield, G. (1998). Motivation and cheating during early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 90, 84-93.
- Argyle, M. (2001). *The psychology of happiness* (2nd ed.). London: Routledge. (p.p. 104-105).
- Bateman, A., Brown, D., & Pedder, J. (2000). *Introduction to psychotherapy: An outline of psychodynamic principles and practice* (3rd ed.). London: Routledge. (p.p. 28-29).
- Berger, K. S. (2001). *The developing person through the life span* (5th ed.). New York: Worth. (p.p. 499-505).
- Beth Early, M. (2000). *Mental health concepts and techniques for the occupational therapy assistant* (3rd ed.). Philadelphia: Williams & Wilkins. (p.p. 103-105).
- Buck, R. (1985). Prime theory: An Integrated view of motivation and emotion. *Journal of Psychological Review*, 92, 389-413.

- Locke, E. A. (1996). Motivation through conscious goal setting. *Journal of Applied and Preventive Psychology*, 5, 117-124.
- Maltby, J., Lewis, C. A., & Day, L. (1999). Religious orientation and psychological well-being the role of the frequency of personal prayer. *British Journal of Health Psychology*, 4, 363-378.
- Porter, M., Alder, B., & Abraham, C. (1999). *Psychology and sociology applied to medicine* (1st ed.). London: Churchill Livingstone. (p.p.148-149).
- Robinson-Wheeler, S., Kim, C., MacCallum, R. C., & Kiecolt-Glaser, J. K. (1997). Distinguishing optimism from pessimism in older adult: Is it more important to be optimistic or not pessimistic? *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1345-1353.
- Ross, C. E., & Van Willigen, M. (1997). Education and the subjective quality of life. *Journal of Health and Social Behavior*, 38, 275-297.
- Schmidt, L. C., & Frieze, I. H. (1997). A mediational model of power, affiliation and achievement motives and product involvement. *Journal of Business and Psychology*, 11, 425-446.
- Segerstrom, S. C., Taylor, S. E., Kemeny, M. E., & Fahey, J. L. (1998). Optimism is associated with mood, coping and immune change in response to stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1646-1655.
- Solas, J. (1996). Why choose psychology as a career? *Journal of Australian Psychologists*, 31, 144-146.
- Statt, D. A. (1994). *Psychology and the world of work* (1st ed.). London: MacMillan. (p.p. 282-285).
- Thies, K. M., & Travers, J. F. (2001). *Quick look nursing: Growth and development through the lifespan* (1st ed.). Thorafare, USA: Slack. (p.p. 158-159).
- Todisco, J., Hayes, S., & Farnill, D. (1995). Career motivations of male and female medical students. *Journal of Psychological Reports*, 77, 1199-1202.
- Turner, J. B. (1995). Economic context and the health effects of unemployment. *Journal of Health and Social Behavior*, 36, 213-229.